

O SCRISOARE A REGINEI MARIA CĂTRE LOÏE FULLER A LETTER SENT BY QUEEN MARY TO LOÏE FULLER

Manuela Tăbăcilă*

Abstract

In 1902, Mary attended a ballet performance of Loïe Fuller at the Romanian National Theatre in Bucharest. Impressed by the show, Princess Mary gave Loïe Fuller a photo of hers with a dedication. But Loïe Fuller and Mary's friendship was sealed when, a few days after the show, the Crown Prince helped Loïe solve one of her old financial problems. The two women kept a correspondence for the rest of their lives. This article presents a letter sent by Queen Mary on the 9th of March 1927, in which she writes to her friend, Loïe Fuller, about the pain which the tumultuous life of Prince Carol, who had given up the throne for a woman, was causing her.

Keywords: Queen Mary, Loïe Fuller, Prince Carol's renunciation of the throne, Elena Lupescu, Zizi Lambrino.

În 1902, Maria a asistat la un spectacol de balet al lui Loïe Fuller¹ la București la Teatrul Național Român. Impresionată de spectacol, Princesesa Maria i-a lăsat o fotografie cu dedicație. Prietenia acesteia cu Maria s-a pecetluit însă când Principele Moștenitor a ajutat-o să depășească una din vechile ei încercături financiare, la câteva zile după spectacol. Ele au corespondat tot restul vieții, iar în timpul războiului, Loïe a organizat ajutor pentru România și a venit la Iași ca infirmieră.

După război, s-au văzut de câteva ori la Paris, iar în anul 1920 au colaborat la un balet bazat pe lucrarea Mariei, *The Lily of life (Crinul vieții)*, pe care Loïe l-a transpus mai târziu în film, iar Maria i-a cedat prietenei sale drepturi exclusive de montare a povestirilor ei pentru scenă și ecran.

Regina Maria i-a încredințat și probleme de stat, îngăduindu-i să vorbească pentru România cu Frank Polk, șeful delegației americane la Conferința de Pace. La rândul ei, Loïe a adus la București pe președintele de la International Harvester, un senator care a sprijinit elaborarea documentului pentru împrumutul agricol, și pe

---

* Referent, Muzeul Național de Istorie a României, Secția Patrimoniului.

¹ Loïe Fuller (1862-1928) a fost un pionier al dansului modern și teatral.

moștenitoarea zahărului din America, Alma Spreckels. De asemenea, Loie i l-a prezentat pe prietenul ei, Samuel Hill, care făcea afaceri cu construcții și căi ferate.

În 1926, Loie a convins-o pe Maria că ar fi de ajutor pentru România dacă ea ar face o vizită neoficială în Statele Unite. Motivația era o invitație din partea lui Hill de a inaugura noua sa construcție, Muzeul de Artă Maryhill-Washington. Loie a organizat un comitet de finanțare a vizitei, dar în curând aceasta a fost dată la o parte chiar de membrii propriului comitet.

Prezentăm mai jos o scrisoare² a Reginei Maria către Loie Fuller, în care regina se plângea de necazurile pricinuite de fiul său, Carol.

„9 martie 1927

Numeroasele și lungile tale scrisori mi-au fost aduse de Ballif. Le-am citit cu atenție. Multe lucruri rămân răni deschise, unele întâmplări inexplicabile. Că există forțe care au lucrat împotriva noastră este adevărat; este dreptul tău să le elimini, eu nu pot, n-aș putea să trăiesc dacă ar trebui să pătrund până în adâncul motivației fiecăruia pentru orice acțiune. Aș înnebuni. Recunosc, există forțe obscure puse să distrugă ordinea lucrurilor. Recunosc, ieșind din comun, aș putea fi o țintă deosebită a mașinațiilor lor, așa că este inutil să încerc să mă apăr. Chiar potrivit acelei bucățele de hârtie pe care mi-o trimiți, fiecare om nu poate trăi decât la înălțimea conștiinței sale. Carol consideră că onoarea lui este Lupescu, noi considerăm că este prințesa și țara sa. Odinioară, timp de trei ani buni, el credea că este Zizi și ne-a trecut prin furcile caudine, făcând bucăți-bucățele tot ceea ce noi credeam, distrugându-ne viața. Iar noi i-am cusut viața la loc, apoi el iar a distrus-o, trădându-ne și uitând de noi. O parte a creierului său, a inimii sale, a conștiinței sale nu funcționează. El s-a luptat în mod deschis pentru Zizi, apoi a negat copilul pe care el însuși îi ceruse lui Zizi să-l facă, după ce pur și simplu ne-a torturat cu ea nu pentru că era obligat de îndatoririle sale și dorea să salveze pacea țării sale, ci pentru că se îndrăgostise de o altă femeie.

Totul poate fi iertat; poți ierta un om care-ți sparge safeul și fuge cu banii tăi, dar nu-l vei pune din nou păzitorul averii tale.

Carol își închipuie că el nu minte, tu crezi că eu am fost derutată de alții! A fost oare degeaba tot ce ti-am scris în acele lungi scrisori cu inima sângerândă, despre felul cum ne-a trădat prima oară? Desigur sunt mai multe păreri despre ceea ce este o minciună; Carol privește viața ca un laș, pășește ca un laș, acționează ca un laș. Pe lângă toate acestea are o minte extraordinar de inteligentă și, în unele privințe, o inimă sensibilă, dar *animalul* din el este mai puternic.

În vremea când el își bătea joc de țară și familie alergând după Zizi, el se culca în fiecare noapte (când Zizi nu era) aici, sub acoperișul nostru, cu o altă

---

² A.N.I.C. fond *Casa Regală*, Personale – Maria corespondență, diverse, dosar V/1927, f. 1-8.

femeie. A avut un copil cu aceasta, pe care l-a recunoscut într-o scrisoare către bărbatul cu care ea trăia și care trăia cu banii pe care ea îi câștiga culcându-se cu Carol.

Această femeie și copilul ei au murit nu de mult de tuberculoză. Și eu am fost aceea care i-am îngropat și am plătit pentru femeia care zăcea pe moarte în spital, uitată de toți. Nu, Carol nu are nici cea mai mică idee despre cuvântul onoare; el trăiește pentru pasiunile sale și, când este pe cale să-și schimbe pasiunile, își vede onoarea în femeia care-l are în acel moment. Rupe orice altă legătură și se descumpănește pentru că este și sentimental pe deasupra. Astăzi el își vede onoarea în Lupescu! S-ar putea ca Lupescu să-l iubească - femeile de stradă pot avea uneori inima bună. Arată ea ca o fată nevinovată? Nu neg, căci nu am văzut-o decât de departe, dar Lupescu a fost de atâtea ori femeie de o noapte, iar prețul nu era prea mare! Acestea sunt fapte cunoscute de toată lumea în București. Sunt foarte de acord că asta nu o împiedică să aibă o inimă bună, dar împiedică țara și familia să vrea ca următorul rege să fie dirijat de cei de teapa ei.

Cum ar putea Carol să iasă din noroiul acesta și să umble din nou printre oameni onorabili atâta vreme cât casa sa este însemnată cu un semn mare, ca o casă unde este ciură, ca o casă a păcatului?

Tot ce-ți povestește el ție te face să crezi că el a trăit al dracului de greu acasă, că a fost persecutat, neînțeles. Carol a avut tot ce i-a poftit inima, o muncă excelentă, cei mai blânzi și indulgenți părinți, o viață de familie, un copil adorabil, o soție pe care o numea „prietenuțel meu cel mai bun”, o carieră strălucită înaintea, nevoia întregului popor care-l privea ca pe viitorul conducător. Desigur, atunci când s-a comportat mult prea imoral, trebuia să i se spună, anumite lucruri nu se pot trece cu vederea. Părinții, prietenii, cei care țin la tine cu adevărat trebuie să te tragă de mânecă atunci când văd că te afunzi în mocirlă.

Ca să poți duce o viață dublă trebuie să ai o astfel de demnitate, un astfel de control asupra pasiunilor tale, încât în cele din urmă să poți contracara orice obiecție la adresa moralității tale, pentru că o faci în așa fel încât nu produci nici un rău nimănui. Carol pur și simplu se afundă în mocirla sa și se bălăcește acolo, iar tot ce a fost curat și sănătos în viața lui a dat la o parte. Orice glas care-l prevenea a fost respins, mâna oricărui prieten refuzată. I-a admis numai pe cei care au lingușit-o pe Zizi sau pe Lupescu.

Am fost pentru a doua oară martorii unei opere de distrugere, asta știind cum tot ce era curat, înălțător și loial a fost făcut praf. A ieșit la drumul mare ca un nebun cu un pistol în buzunar, gata să împuște pe oricine care ar fi spus ceva sau s-ar fi atins în vreun fel de Lupescu. Am mai văzut asta o dată, atunci când era cu Zizi. Ca un câine în călduri, nu mai vede nimic înaintea ochilor decât părul acela roșu!

Amare cuvinte pentru o mamă, așa este! Dar adu-ți aminte, eu l-am adus pe lume, am crezut în el, am visat că va fi un curat, nemaipomenit, care își va iubi țara, casa, mama, munca și Dumnezeu va fi cu el.

El și-a negat mama, țara, familia, casa și pe Dumnezeu! Nu mai are nici un Dumnezeu, doar pasiunea există pentru el!

Da, cred, nu se duce în „des mauvais lieux”, de ce aș crede așa ceva? El trăiește ca un ostracizat. Ce, îl persecută fotografia, ziariștii? Da, este firesc să-l neglijeze. El trăiește ca un proscris; a umplut lumea cu amorurile lui tragi-comice, este tot atât de interesant ca un actor de cinema, ba mai mult, pentru că el este prinț, un prinț moștenitor care abdică pentru a doua oară! Lucrurile ar fi fost desigur mai firești, mai morale, dacă s-ar fi întors la prima dragoste! N-ar fi fost decât un „român” bun. Dar se întâmplă ca de data aceasta femeia să aibă părul roșu în loc de negru, dar femeia care a murit de tuberculoză într-un spital de săraci a fost cinstită!

Amare vorbe! Da, dar dacă lucrul pentru care ai trăit, la care ai sperat, pentru care ți-ai sacrificat viața, speranțele, te-ai luptat cu toată lumea pentru el, ți-ai dat cuvântul de onoare se rupe în mâinile tale și tu nu vezi că chipul pe care ți-l imagineai a fi de marmură se fărâmițează pentru că de fapt nu era decât din pământ obișnuit pe care prima furtună l-a prefăcut într-o masă amorfă, noroi, pur și simplu noroi pe care o femeie de stradă poate să-l modeleze cum vrea ea, atunci ce faci?

Să iert? Desigur, se poate ierta, dar cine îmi mai dă înapoi încrederea, speranța, credința?

Este inutil să-ți scriu toate aceste lucruri ție; tu vezi doar partea patetică, la fel ca mine! Greșeala inițială a fost, fără îndoială, că am crezut că îmi seamănă, că este făcut din oțel pur, că va sta ca un stindard și nu-l va abate nici răul nici binele. Dacă Zizi n-ar fi fost o femeie rea, o aventurieră înrăită pe care nici propriul ei tată nu și-ar fi dorit-o de noră, ar fi fost mai bine dacă-l lăsam să plece cu ea. Dar ea nu l-ar fi lăsat să trăiască o viață liniștită de om obișnuit; ambițiile ei ar fi împins-o să vrea să conducă țara. Românii se cunosc pe sine, ei știu de ce nu vor ca sângele lor să se amestece cu sângele dinastiei lor!

Carol vociferează împotriva lui Brătianu, a lui Știrbey, a lui Angelescu, a acelor care prin ani de muncă îndârjită au stat alături de noi și au făcut ce au putut mai bine. El nu era obligat să-i placă; oare mie îmi plăcea de toți de la curtea bătrânului rege? Dar nici nu trebuia să-i trateze ca pe niște dușmani! Cei mai în vârstă sunt obligați acum și dintotdeauna să-i țină în frâu pe cei mai tineri. Carol s-a bucurat de o libertate desăvârșită în comparație cu libertatea ce ne-a fost dată, regelui și mie, în tinerețea noastră. Dacă ar fi trăit ca un om obișnuit, nu ar fi trebuit să se supună unor ordine, să depindă de niște ore, să respecte legile, să-i asculte pe cei de deasupra lui?

Nu le poți avea pe toate! Dacă vrei să trăiești ceea ce tu îți închipui că este o viață independentă, smulgându-te din rădăcini, tăind toate legăturile, semănând

distrugerea în calea ta, zdrobind inimile celor care au crezut în tine, aruncând bunul tău nume în vânt, iar onoarea familiei la câini, atunci nu ai de ce te plânge că oamenii de la Legația tatălui tău nu-și scot pălăriile când te întâlnesc!

El afirmă că totul a fost pus la cale împreună cu soția lui, astfel încât ea să poată fi liberă, numai că ea nu și-a jucat rolul! Chiar și așa, ceea ce ea neagă, dacă au pus la cale totul împreună, amândoi, unde eram noi, părinții lui și țara lui? Și în planul soției lui era inclusă și Lupescu? Poți să crezi așa ceva?

Dacă vroia divorțul, de ce n-a venit să ne spună nouă asta? Ar fi fost îngrozitor pentru noi să vedem cum i se distruge căsnicia, dar cel puțin era distrusă numai căsnicia lui, nu întreaga familie!

Mai mult, dacă era nefericit cu soția lui, atunci trebuia să ne spună și nouă ceva despre toate aceste lucruri, să ne dea voie să-l ajutăm, să încercăm să aranjăm lucrurile cum trebuie. Nu ne-a lăsat nici o posibilitate, nu ne-a prevenit în nici un fel. Pur și simplu ne-a scris și ne-a spus că nu se mai întoarce niciodată, că renunță la tot, că să-l socotim mort, că vrea să-și ia alt nume și să se rupă de tot, promițând să nu revină în țară timp de 10 ani. „Sunt tânăr, scria, nu mi-e frică de muncă!” Și ce fel de treabă a făcut? Cum a dispărut? În loc să asculte de avertismentele noastre, el s-a stabilit la Paris, cel mai vizitat loc din lume, acolo unde va fi întotdeauna un spin în coasta celor care știu ce trebuia el să fie și că trăiește acolo (decent, nimic de zis) cu o amantă care, pe deasupra, este de origine evreiască și pe care bărbații au trecut-o din mână în mână în nopți petrecute împreună cu ei!

Dacă vroia să trăiască și confortabil și retras cu „iubirea” lui, de ce nu s-a oprit la Milano și apoi să se fi stabilit la Paris?

De ce, dacă vrea o fericire liniștită, nu se duce undeva într-un loc liniștit, unde ar putea duce o viață obișnuită?

Spune că are nevoie de atmosfera unui centru cultural, dar cum profită el de un centru cultural? În ce cercuri se poate învârti, decât în cele obscure, atâta timp cât trăiește cu Lupescu? Ce femeie măritată, onorabilă poate veni la ei în casă? Și cum așteaptă el liniștit ca noi să-i izgonim soția, care a trăit demn, singură, privându-se de toate bucuriile vârstei ei, crescându-și copilul, în timp ce el consideră că onoarea lui înseamnă să-i fie loial lui Lupescu?

Nu, Loïe dragă, nu este bine că încerci să-l scoți basma curată pe băiatul meu. Tu știi numai ce îți povestesc el și ea, iar eu știu prin ce am trecut! Categorie, el este imoral!

Scopul lor este acum să mă prezinte ca o femeie ambițioasă care vrea să-și distrugă fiul, să-i ia locul dacă regele moare! Îmi dau perfect de bine seama de acest lucru; ei îmi strică imaginea pe care o am eu în lume și mă urăsc pentru binele pe care l-am făcut, nu pentru ceea ce, poate, am făcut rău. Nu este asta oare povestea tuturor celor care fac bine? Vine o vreme când încep să fie urâți doar pentru binele pe care l-au făcut și de aceea sunt repudiați!

N-ar fi chin mai mare decât acela de a fi chemată să fiu regent, în cazul în care moare regele, la o vârstă la care vreau să mă odihnesc liniștită, iar altcineva să lucreze pentru mine și pentru țară, ca eu să pot să trăiesc pentru frumos, artă, natură și condeiul meu drag!

Nu, Carol să vadă unde a greșit el, nu unde au greșit alții față de el. El a fost un laș și a creat un adevărat haos în jurul lui, iar acum vrea să arunce blamul asupra altora!

Tu crezi că eu nu văd ce se întâmplă în lume? Poate, dar eu știu ce numim noi onoare și morală. Știu ce numim noi datorie, știu ceea ce face dintr-un prinț un adevărat prinț.

Poate, așa cum spui tu, este o evoluție firească aceea că vremea prinților a trecut; Carol însuși nu mai este un prinț, el își neagă apartenența, dar, negând-o și repudiind-o public, cum își închipuie el că va mai putea dispune vreodată de tot ceea ce a călcat în picioare? Pun și eu o întrebare!

Dacă astă toamnă era obosit de toate, putea să vină cuminte la mine și într-o discuție de la suflet la suflet, putea să-mi spună: „Mamă, ajută-mă să am o vacanță lungă, sunt la capătul puterilor și vreau totuși să rămân un băiat decent”. L-aș fi ajutat din toată inima, din toate puterile; cu tot prestigiul meu l-aș fi acoperit, l-aș fi apărat, l-aș fi păzit. Dar nu, el mi-a întors spatele când i-am întins mâna pentru că în acel moment numai Lupescu însemna ceva pentru el; mama, familia, onoarea, viitorul puteau să se ducă dracului, pentru o femeie cu părul roșu!

Și ceea ce este și mai rău este că nici măcar nu are curajul să recunoască faptul că toate acestea se întâmplă din cauza unei femei. Chiar și aici este slab și laș; a vrut să se ducă totul de râpă și s-a dus!

Așa! Țineți-vă coroana, onorurile, drepturile și datoriile, restricțiile voastre, eu vreau să mă distrez cum cred eu de cuviință! Nu, nici măcar asta! Acum tânjește după ce a renegat, a sfârâmat, a afundat în mocirlă, în gura mare, spre nemărginita satisfacție a celor care vor să distrugă tot ce stă în picioare.

S-ar putea ca eu să fiu ultima de felul acesta, eu cred în regalitate și voi muri cu această credință, după ce îmi voi fi făcut datoria sub steaua mea, dar cu o iubire naivă în inimă pentru alții, chiar și pentru copilul meu care mi-a zdrobit inima de două ori. Este pur și simplu o luptă între bine și rău. Christos a fost răstignit, da, a fost răstignit, dar credința lui trăiește! Poate credința-n regalitate este ceva care trebuie să dispară, să fie înlocuită cu altceva mai puțin strălucitor, dar prințul sau președintele, omul care conduce, indiferent dacă poartă coroană sau cilindru va trebui să-și stăpânească pasiunile, numai dacă nu este vreun Lenin care-l neagă pe Dumnezeu, Iubirea și Umanitatea.

Deși sunt regină, Loie, am și eu capul meu, pot și eu să văd cu, toate că trăiesc după anumite legi, anumite tradiții, coduri. Eu gândesc și unele lucruri mai știu și eu!

Nu este aceasta cea mare și frumoasă scrisoare pe care ar fi trebuit să ți-o scriu. Sunt bolnavă în pat de gripă și sunt foarte slăbită, nu sunt deloc un erou astăzi, ci doar o femeie suferindă a cărei mână tremură...

Ce legătură poate exista între Carol și noi atâta timp cât trăiește în felul acesta? Este ca și când ai vorbi cu un cadavru aflat în altă cameră!

A ta Marie”